

A Gyilkos-tó

A Keleti-Kárpátok középső csoportjában, a kristályos Gyergyói-havasok és a mezozoosz Nagybagmás mészkőtömbje találkozásának övezetében, festői környezetben található a Gyilkos-tó (Lacul Roșu). A Gyergyószentmiklóstól (Gheorgheni) mindössze 26 km-re levő tó turisztikai jelentőségét növeli az is, hogy a megdöbbentően szép Békás-szoros közvetlen közelében keletkezett; ily módon egy változatos természeti szépségekben és csodákban gazdag kis tájegység részeként jelenik meg. A tó képe nem választható el a fölötte őrt álló Kis-Cohárdtól (1344 m), melyről Orbán Balázs, a legnagyobb székely a következőképpen ír: „roppant sziklatömeg ez, melynek függőlegesen felemelkedő kopár oldalait sűrű veres erek tarkázzák. E sziklahegy sokban hasonlít Gibraltar várhegyéhez, nyugatra fordult, fekvő oroszláznak óriás alakjában tűnven fel...

E hegyben sok a veres márvány. Németek jöttek ide azt megvizsgálni, de faragni kezdvén, igen keménynek mutatkozott, s azt mondták rá: Zu hart: honnan eredett – a néphit szerint – Czohárd neve.”

Mint látjuk, Orbán Balázs a két hegy (Kis-, és Nagy-Cohárd) nevének eredetét is megmagyarázza.

A terület Jura-kori (Stramberg típusú) és Kréta mészköveiben a karsztos formakincs valóságos eldorádója alakult ki. Zúgó hegyipatakok, vízesések, hirtelen kiemelkedő sziklaszirtek (Oltárkő), barlangok, mély szurdokvölgyek, a patakokban kőüstök teszik érdekessé és felejthetetlenné a tájat. A múlt században a tó körül kialakult a tó nevét viselő

A Gyilkos-tó látképe, háttérben a Kis-Cohárd

(Balogh Ernő felvétele – 1922)

üdülőtelep (Gyilkostó – Lacul Roșu), mely számos kirándulás kiindulópontja.

A tó szépségének az ecsetelésére szintén Orbán Balázst idézzük: „A legmeglepőbb, a legelragadóbb képek egyike áll előttünk. Még az is, ki felső Olaszország nagyszerű és Svájcnak ünnepelt tavait látta, bámulattal fog e látvány előtt megállani. Nagyobbszerű tüneményt talán igen, de szebbet, vonzóbbat bizonyos nem rejtenek a havasok keblökben.” Említésre méltó, hogy Orbán Balázs használja először a Gyilkos-tó nevet az Erdélyi Múzeum-Egylet felolvasó ülésén 1864-ben. Ha elfogadjuk azt, hogy a tó 1837 nyarán keletkezett, akkor az előbb említett felolvasó ülés idején még egészen új, mindössze 27 éves képződmény volt.

A Gyilkos-tó hegycsuszamlás következtében keletkezett, ún. torlasz-tó. Elődeink úgy vélték, hogy sziklaomlás történt; a Gyilkos-tető (1407 m) északnyugati része omlott le. Ezt alátámasztani látszott az a tény, hogy a Gyilkos-tető tó felőli oldala igen meredek, csaknem függőleges kopár sziklafal. A későbbi kutatások bebizonyították, hogy a tető lábánál felhalmozódott sziklatörmelék lejtő anyaga suvadt le. Ez hosszú idő alatt, a Würm glaciálistól kezdődően halmozódott fel a Gyilkos-tető lábánál. 1837-ben ez a sziklatörmelék-lejtő indult el, mely mint természetes gát torlaszolta el a Békás-patakot. Ismerünk olyan adatokat is, amelyek a tó keletkezését 1838-ra teszik, és összefüggésbe hozzák a január 11-i földrengéssel, mely a Kárpát-kanyar szeizmikus területén pattant ki. Oly erős földrengésről van szó, amely károkat okozott, és érezhető volt Oroszország délnyugati részétől Görögorszáig és Olaszorszáig. A legtöbb írott forrás azonban a tó keletkezését 1837-re teszi, megemlítve azt, hogy ennek az évnek tavaszán nagy esőzések voltak, amelyek elősegítették a hegycsuszamlást. Szemtanúk hiányában sem a tó keletkezését kiváltó okot – sok csapadék vagy földrengés –, sem az esemény idejét pontosan megállapítani nem tudjuk.

A szájhagyomány szerint a „Gyilkos” elnevezés onnan ered, hogy a katasztrófa idején pásztorok legeltették juhaikat a lejtőkön, amikor egy szempillantás alatt mindenestől betemetődtek, elnyelte őket a föld. Egy másik változat szerint télen a

A Gyilkos-tó látképe a Kis-Cohárdról

(levelezőlap)

tó jegén keresztül fuvarozták a fát a székelyek, amikor a jég beszakadt, és szán, ember, állat gyilkosul elpusztult. A néphit ilyen megnyilvánulásait a tó különleges képe is táplálta, ugyanis még a múlt század ötvenes éveiben is többszáz fekete hínáros fenyőcsonk emelkedett a víz szintje fölé; a víz alá került fenyőerdő maradványai.

A Gyilkos-tó – a keletkezése előtti völgyeknek megfelelően L alakú. A tó hosszú ága észak-dél irányú, ebből ágazik ki a nyugati kisebb ág. Öt patak táplálja vizét; déli végén a Hagymás-, kelet felől a Hagymás-patakával egyesült Gyilkos-, nyugatról a Vereskő- és Likas-patakok, a nyugati ág végén pedig a Cohárd ömlik bele. Kifolyása a tó északi végén van egy sziklafal tövében, a keletnek induló Békás-patakot alkotva.

A tó fő ága 1890-ben még 1300 m, a másik ág 650 m hosszú volt. Mint minden tónak, így a Gyilkos-tónak is a fő veszedelme a feltöltődés, mert ettől függ jövője. Az üledékbehordás miatt a fenti adatok erősen módosultak. A fő ág mai hossza nem haladja meg a 900 m-t, a kicsi ág az 500 m-t. A múlt század ötvenes éveiben a tó felszíne 12,6 ha, legnagyobb mélysége 10,5 m, volt. Ezt a két ág tengelyének a metszéspontjában mérték. A tó átlagos mélysége 5,46 m, vízmennyisége 680 000 m³ volt. A tóba ömlő patakok vízgyűjtő területe 38,88 km². Ebből 35 % könnyen málló csillámpala, 50% ellenállóbb dolomit és vörös erezetű mészkő. Az üledéklerakódás a legintenzívebb a tó nagy ágának a déli végénél, a Hagymás- és Vereskő-patakok beömlésénél. Itt az üledékösszlet meghaladja az 5 m vastagságot. Ezen a helyen egy hamisíthatatlan deltaképződményben gyönyörködhetünk. A tó középső részében az üledékösszlet vastagsága 1,60 m. A feltöltődés csökkentése érdekében a Hagymás patakon 1960-ban, a Vereskő-patakon 1962-ben üledékfelfogó gátakat építettek, melyek mögött újabb tavak keletkeztek. A felfogó

A Gyilkos-tó

medencék azóta beteltek, és ma semmi üledékfelfogó szereppel nem rendelkeznek. A tóban 168 éves léte alatt 600 000 m³-nyi üledék halmozódott fel. Az átlagos évi üledéklerakódás 4,88 cm volt. Az üledékképződéssel kapcsolatos számítások azt is kimutatták, hogy a 983 m tengerszint felett keletkezett hegyi tó végleges feltöltődésére és eltűnésére 2080 körül kerül sor. A tóból kiömlő Békás-patak átlagos vízhozama 1,5 m³/sec. A Gyilkos-tó a Békás-szoros védett területe 2128 ha.

Könyvészet:

1. Nagy Ödön: *Gyilkostó. Részletes útikalauz.* Marosvásárhely, 1943
2. Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása.* Második kötet . XIII. Kirándulás a Gyilkos tavához. Pest, 1869.
3. Petre Gâștescu: *Lacurile din România.* Editura Academiei București, 1974.
4. Zsigmond Enikő: *A Békási-szoros és a Gyilkos-tó nemzeti park.* Erdélyi Gyopár, 1997/4.

